

Ivo Perić, *Mladi Supilo*. Zagreb: Školska knjiga, 1996. Str. 230.

Dugogodišnje znanstveno istraživanje povijesti Dubrovnika i Dalmacije u 19. st. urodilo je još jednom monografijom dr. Iva Perića. Riječ je o svestranj i opsežnoj studiji dubrovačkog razdoblja života i političkog djelovanja Frana Supila, od njegovog rođenja 1870. do odlaska iz Dubrovnika u Rijeku 1899. U usporedbi s riječkom fazom (1900.-1914.) i vremenom provedenim u emigraciji (1914.-1917.), dubrovačko je razdoblje Supilova života najduže, ali ujedno i najmanje istraživano. Autor u ovoj knjizi, u širokom povijesnom kontekstu, zahvaća sve aspekte Supilova intelektualnog i političkog sazrijevanja te nam tako u najvećem dijelu otklanja dosadašnje nepoznanice. Štoviše, zahvaljujući Perićevoj temeljitoj raščlambi, rana Supilova faza, posebice razdoblje uređivanja *Crvene Hrvatske*, ukazuje nam se kao najplodnije i najuspješnije doba njegovog političkog djelovanja. Kako prema postignutim praktičnim rezultatima, tako i u okviru njegovog političkog promišljanja u cjelini.

Stavljanje težišta na Supilovo dubrovačko, pravaško ishodište i znanstveno analiziranje njegovog izrastanja u hrvatskog političkog genija, u proteklom je razdoblju iz poznatih razloga bilo zazorno. Međutim, taj je posao još vredniji sada, kada postoji mogućnost da se zbog kratkoročnih i neznatnih pogleda umanjani Supilov doprinos hrvatskom političkom naslijeđu. Iz perspektive Perićevih rezultata, zacijelo će biti potrebno revalorizirati i neke motive kasnijeg Supilova političkog djelovanja. Naime, izvjesno je da Supilo kao hrvatski politički pragmatik - kakav se vlastitim perom očituje u ovoj knjizi - nije imao nikakvu idealističku predodžbu o zajedničkoj južnoslavenskoj državi. U svjetlu Supilovih dubrovačkih pogleda, koji detaljno razobličavaju velikosrpsku politiku, njegova rana podrška hrvatsko-srpskoj koaliciji i djelomično sudjelovanje u Jugoslavenskom odboru

mogu se tumačiti isključivo političkim pragmatizmom u datim povijesnim okolnostima.

Knjiga je podijeljena u četiri poglavlja: I. Supilovo spoznavanje političke stvarnosti i formiranje njegova vlastitog političkog opredjeljenja; II. Među pokretačima *Crvene Hrvatske*, tvorac njezina političkog pravca i njezin urednik; III. Politički stavovi Frana Supila; IV. Supilove izdavačke brige i razlozi njegova odlaska iz Dubrovnika. Autor na taj način kronološki i problematski prati Supilovo intelektualno sazrijevanje, oblikovanje njegovih stavova, političke uspjehe i novinarski rad, te naposljetku njegove izdavačke brige i okolnosti odlaska iz Dubrovnika. U okviru dosad najcjelovitijeg prikaza Supilova podrijetla, najranijeg djetinjstva u Cavtatu i školovanja u Gradu, Perić razlaže političke prilike u Dalmaciji, ukazujući na dubrovačke posebnosti u doba Supilove mladosti. Narodna stranka osvojila je vlast u dubrovačkoj općini već 1869, a čitavo je područje tijekom preporoda bilo važno narodnjačko središte u kojemu je utjecaj autonomaša, u usporedbi s drugim dalmatinskim područjima, bio najmanji. Veći broj prvaka Narodne stranke potjecao je upravo iz dubrovačkog kraja (Miho Klaić, Kosto Vojnović, Đuro Pulić, Pero Čingrija i drugi). Kasniji tijek nacionalne integracije u Dubrovniku iznjedrilo je, uz hrvatsku političku opciju, i specifično slovinstvo i srpstvo. Takav politički razvitak nije imao etničke osnovice, već je, uglavnom potican izvana, nalazio uporište u nekolicini zagovornika srbokatolicizma koji su srpsku nacionalnu misao širili kao ideološki import. Ne dijeleći u početku jasno slovinstvo od srpstva, ova je skupina dubrovačkih srbokatolika pred kraj 19. st., potpuno negirajući hrvatstvo Dubrovnika, postala instrument velikosrpske ideologije. S druge strane, u skladu s etničkom i nacionalnom integracijom, već od ilirskoga doba Dubrovnik i njegova baština postaju važan oslonac hrvatskih političkih i nacionalnih težnji. Tijekom narodnog preporoda ojačane su kulturne i nacionalne spone Dubrovnika i

ostalih hrvatskih krajeva tako da se stanovništvo Grada i okolice od polovice 19. st. u potpunosti uklopilo u maticu hrvatske nacionalne politike. Zbog političke inertnosti i oportunitizma Čingrijine Narodne hrvatske stranke, došlo je početkom devedesetih godina do izdvajanja skupine pravaški orijentiranih intelektualaca i svećenika na čelu s mladim Franom Supilom. Godine 1891, i prije formalnog ustroja Stranke prava, oni pokreću list *Crvena Hrvatska*. Na to su bili potaknuti slabljenjem i raskolom među narodnjacima u Dubrovniku, što je pak koincidiralo sa sklapanjem koalicije oporbene Srpske i Talijanaške stranke. Na općinskim izborima 1890. Narodna je stranka zbog posvemašnjeg raskola apstinirala te je srpsko-talijanaška koalicija, koristeći se izbornim malverzacijama, odnijela pobjedu. Takva neprirodna politička situacija potrajala je sve do 1899, kada je Općina u sva tri izborna tijela došla u narodnjačke ruke. U tom je vremenskom i političkom okviru djelovao Frano Supilo, odigravši ključnu ulogu u obrani i afirmaciji hrvatskog identiteta i političke misli u Gradu.

Tijekom desetogodišnjeg političkog djelovanja Supilo je preko *Crvene Hrvatske* najviše pridonio konačnom povratku narodnjaka i pravaša na vlast u Dubrovniku, stekavši kao političar šire nacionalno značenje. Štoviše, svojim prosudbama o prilikama u Hrvatskoj na crti pravaške politike, te svojim vanjskopolitičkim pogledima, svrstao se među vodeće hrvatske političare.

Sustavan prikaz Supilove političke borbe, njegovog talenta, motiva, stajališta i postupaka, čini okosnicu Peričeve monografije. Unatoč odrastanju pod okriljem Pera Čingrije i drugih narodnjaka, Supilo je zarana osudio njihov oportunitizam prema Austriji i skretanje k nacionalnom unitarizmu. On već kao petnaestogodišnjak i vođa Tajnog dačkog društva potvrđuje pred školskim istražiteljima da je »pravi Hrvat« i da bi »tako misliti morao svaki pravi Dubrovčanin«, te zbog toga biva udaljen iz škole. Usprkos tome, uspijeva dobro

svladati nekoliko stranih jezika i steći izvrsnu naobrazbu, osobito iz društvenih znanosti. Iako pod jakim utjecajem Ante Starčevića, Supilo nije odbacio ni Čingrijino narodnjačko političko naslijeđe, oblikujući specifično dubrovačko pravaštvo koje se nije moglo uskladiti s Frankovom politikom. Inteligencija, obrazovanje i politički talent omogućili su Supilu da već kao dvadesetogodišnjak postane vođa dubrovačkih pravaša i profesionalno se posveti politici. Njegov politički aktivizam, shvaćanje važnosti novinskog medija i uključivanja širih masa u suvremenu političku borbu, čine ga prvim modernim hrvatskim političarom u Dalmaciji. Uviđajući da je ponovno povezivanje pravaša i narodnjaka u Dubrovniku neophodno, on pokušava konsolidirati sve hrvatske političke snage, što mu poslije nekoliko godina i uspijeva. U svojim uvodnicima u *Crvenoj* bespoštedno razobličava srbokatoličku politiku u Dubrovniku, lucidno komentirajući ukupno stanje u Hrvatskoj. Supilo osobito analizira političke neprijatelje, velikosrbe, mađarone, talijanaše i dvorske poslušnike, i oštroumno promatra naše političke prilike u kontekstu borbe europskih velesila. Supilove političke ciljeve Perić nam sustavno predstavlja primjerima njegovog političkog djelovanja i pisanja. Tako nam se iz složene i proturječne povijesne zbilje pregledno izdvajaju Supilove trajne političke odrednice, konstante njegove politike: zalaganje za političko jedinstvo Hrvata i sjedinjenje hrvatskih zemalja, suprotstavljanje austro-ugarskoj dualističkoj dominaciji i promicanje slavenske solidarnosti, borba protiv velikosrpskih i talijanaških presizanja, dosljedno ukazivanje na hrvatstvo Bosne i Hercegovine te zalaganje za izvornu pravašku ideju.

I poslije konačne izborne pobjede nad srpsko-talijanaškom koalicijom ostale su brojne, ponajviše financijske poteškoće oko izdavanja *Crvene Hrvatske*. To ipak nije bilo presudno za Supilov odlazak iz Dubrovnika. Njegov politički instinkt i potreba da »sveđ

brani hrvatsko pravo«, kako je izjavio već kao pučkoškolic, vodili su ga, umjesto u »komodniji« Zagreb, prema jačem žarištu hrvatske ugroženosti, u Rijeku, gdje je započelo novo razdoblje njegova političkog djelovanja.

Posebnu vrijednost knjige čini njen drugi dio u kojem se, u autorovom izboru donose najvažniji, mahom uvodni Supilovi članci (ili dijelovi članaka) iz *Crvene Hrvatske* (95 napisa, 192-225 str.). Izabrani članci upečatljivo ilustriraju Supilove stavove o svim onodobnim pitanjima, važnima za postizanje hrvatskih nacionalnih i političkih ciljeva. Posebno treba istaknuti Supilov »Program« iz prvog broja *Crvene Hrvatske* te programatski članak »Hrvatska stranka u Dubrovniku«, ali i mnoštvo širem čitateljstvu manje poznatih polemičkih napisa o dubrovačkim i cjelokupnim hrvatskim političkim prilikama.

Svojom životnošću i briljantnim stilom Supilovi članci i danas pružaju aktualnu političku poruku i pouku. Oni su još vredniji ako imamo u vidu da je Supilo, uz nacionalne ideologe hrvatskog 19. stoljeća, bio jedan od rijetko uspješnih političkih praktičara. Barem što se tiče njegovog djelovanja u Dubrovniku, svakako je bio najuspješniji.

Stjepan Ćosić